

MAGYARORSZÁG DIÓHÉJBAN

Kocsis Károly

Fekvés: Magyarország a Kárpát-medencében, Közép-Európa délkeleti szegletében, a keleti hosszúság 16° 05'-e és 22° 58'-e, valamint az északi szélesség 45° 48'-e és 48° 35'-e között helyezkedik el, csaknem egyenlő távolságra az Egyenlítőtől és az Északi-sarktól. Az országnak nincs tengerpartja. A legközelebbi tengeri kikötő, az Adriai-tenger partján fekvő Fiume (Rijeka) Budapeستől légvonalban 420 km-re fekszik. Európán belüli központi fekvésének köszönhetően az ország területe az óceáni, a kontinentális és a mediterrán légtömegek küzdőtere.

Terület, kiterjedés: az állam területe 93 023 km², kiterjedése kelet–nyugati irányban 528 km, észak–déli irányban 268 km. A legkeletebbi településén, a szatmári Garbolcon a nap 27 perccel hamarabb kel fel, mint a legnyugatabbi Vas megyei Felsőszölnök fölött. A mai államterület legészakabbi pontja az abaúji Füzérhez tartozó Lászlótanya közelében, a legdélebbi a baranyai Beremend határában található. Magyarország területe nagyságát tekintve Földünk országainak közepmezőnyében (a 108. helyen) található, mérete Dél-Koreához és Portugáliához hasonló.

Határok: a magyar állam mai határai lényegében az Osztrák–Magyar Monarchia széthullását követően, a történelmi magyar államterületet szétdaraboló trianoni békediktátum (Versailles, 1920. június 4.) kö-

vetkezében jöttek létre. Ma a magyar államhatár hossza 2246 km, az alábbi megoszlásban: Szlovákia – 679 km, Ukrajna – 137 km, Románia – 453 km, Szerbia – 164 km, Horvátország – 355 km, Szlovénia – 102 km és Ausztria – 356 km.

Közigazgatás: Magyarország területe 1950 óta 19 vármegyére és a fővárosra (Budapest) tagolódik, amelyeket 2018 óta 8 tervezési-statisztikai régióba is besoroltak **1**. A vármegyéken jelenleg 174 járás, Budapesten 23 kerület osztozik. A vármegyék, járások területén 3154 települési önkormányzat található, melyek közül 25 számít megyei jogú városnak, 322 egyéb városnak, 130 nagyközségnek és 2677 községnek. A vármegyék a magyar közigazgatási területfelosztás évezredes egységei, bár feladatuk, szervezetük és területi kiterjedésük Szent István kora óta többször megváltozott. Számuk a történelmi államterület feldarabolása óta folyamatosan csökkent (1918: 71, 1930: 25, 1950: 19).

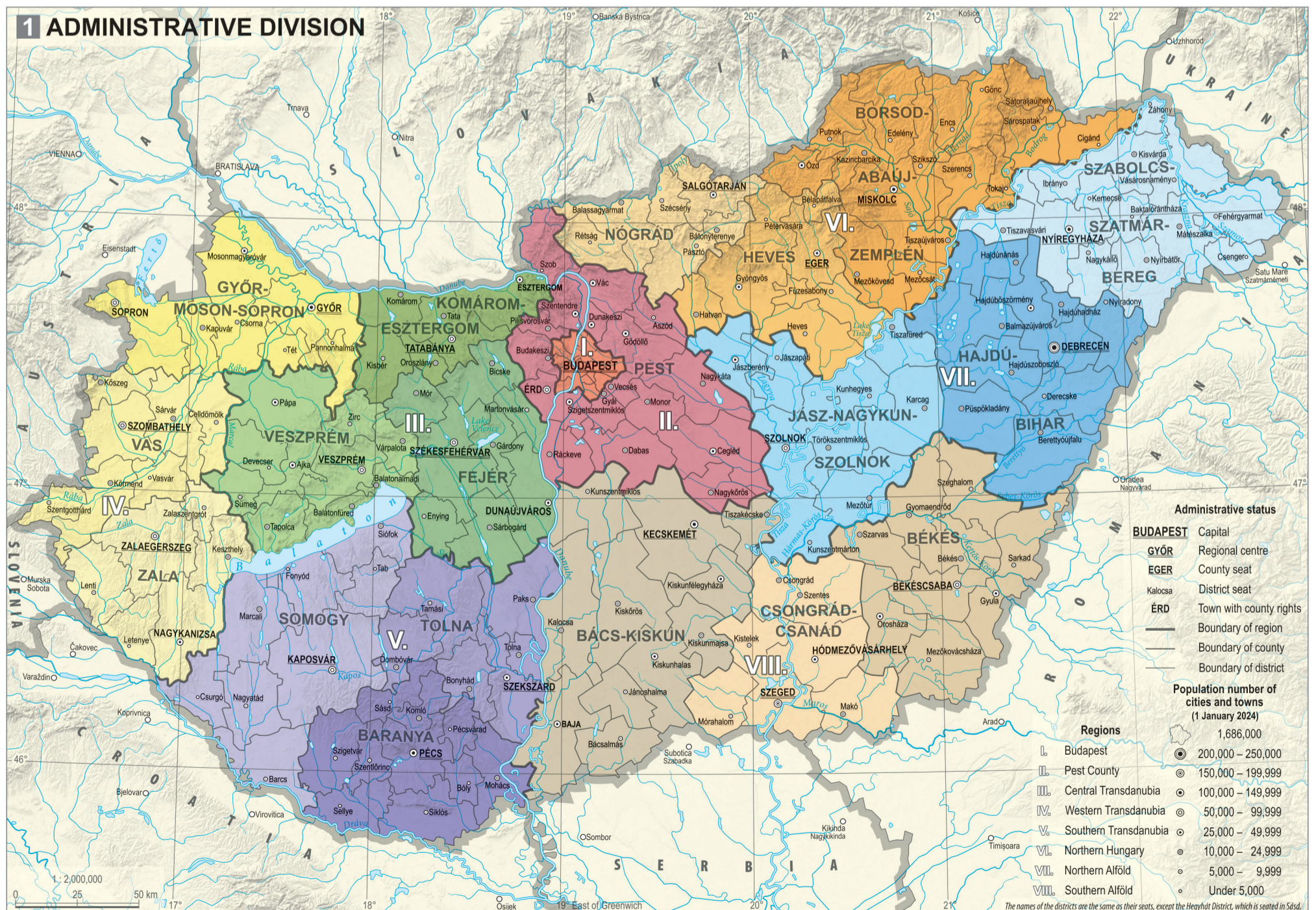
Népesség: az ország mai területén 2024. január 1-jén 9,58 millió lakos élt, ami 103 fő/km²-es népsűrűséget jelentett. Ez a népességszám (amely nagyságrendileg hasonló Izraeléhez és Belaruszéhoz) a nemzetközi mezőnyben átlagosnak számít és Földünk országai között nagyság szerint a 96. helyet jelenti.

Település: az ország legnépesebb városa Budapest (2024. január 1-jén 1,69 millió lakos), amelyet nagy-

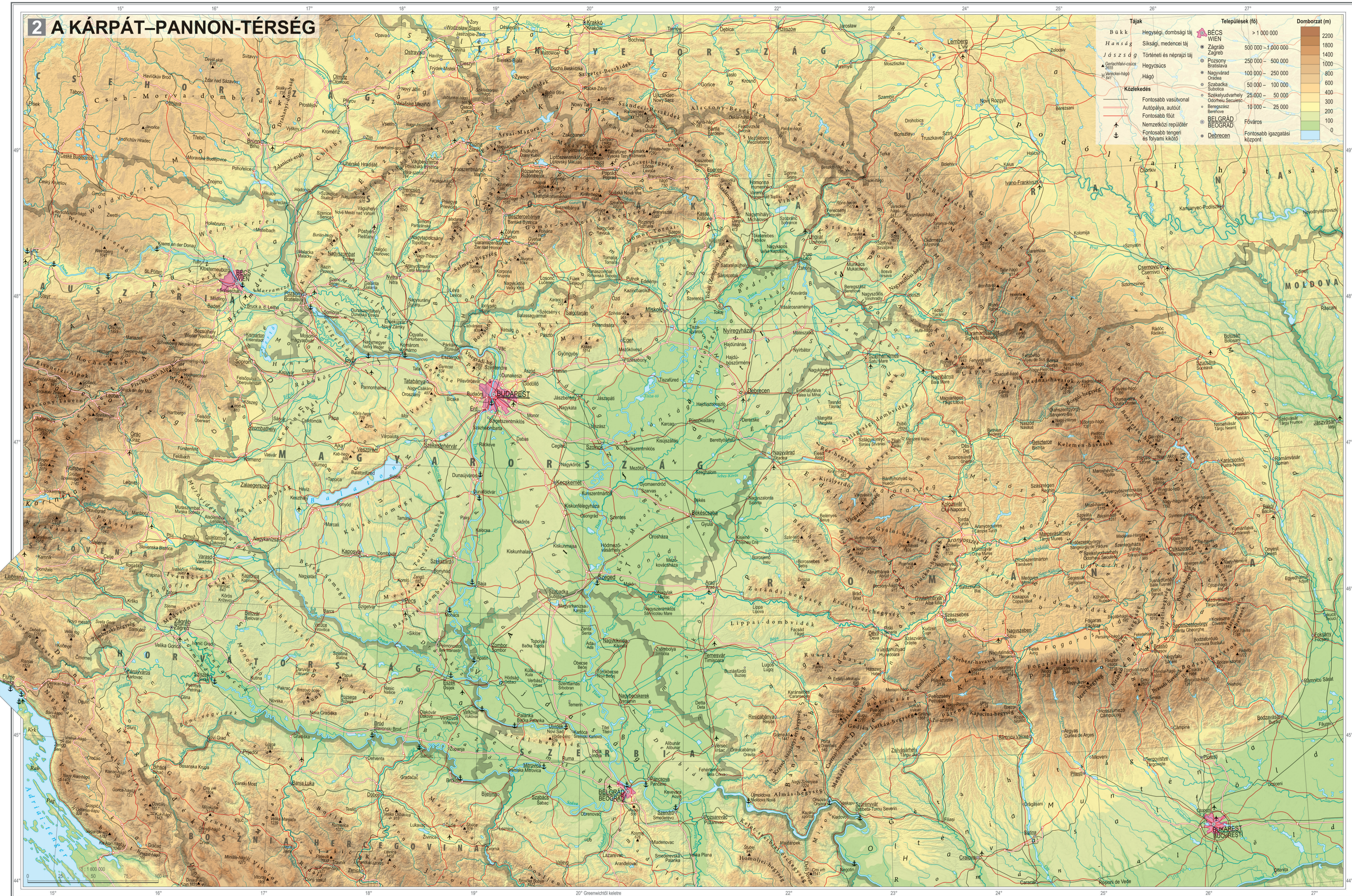
ság szerint az alábbi városok követnek (ezer főben): Debrecen (202), Szeged (158), Miskolc (143), Pécs (140), Győr (130), Nyíregyháza (115), Kecskemét (109). A középvárosok (25 000–100 000 lakos) száma 36, a kisvárosoké (10 000–25 000 lakos) 93. Az 1000 főnél kevesebb népességű falvak száma 1835.

Természeti környezet: Magyarország ma már uralkodóan alföldi országnak számít, hiszen jelenlegi területének 82,4%-a nem éri el a tengerszint feletti 200 m-es magasságot, 500 m fölé pedig csupán 0,6%-a emelkedik **2**. Az ország *legmagasabb pontja* (Kékes) a tenger szintjétől 1014 m-re, a *legalacsonyabb* (a Szegedhez tartozó Gyálarét területén) 76 m-re található. Az ország a Duna vízgyűjtő területéhez tartozik. A területére jutó *leghosszabb folyószakaszok*: Tisza (597 km), Duna (417 km), Rába (188 km) és Zagyva (179 km). Az ország *legnagyobb tavai* (km²-ben): Balaton (596), Fertő (87, teljes területe: 335) és a Velencei-tó (26).

Földhasználat: a kedvező természeti adottságoknak köszönhetően az ország területének 77,2%-a termőterület (ebből 44,9% szántó, 22,3% erdő, 8,5% gye). A terület több, mint egyötöde művelés alól kivettnek számít (pl. lakó- és gazdasági célú épületek, közlekedési felszínek, művelésre alkalmatlan, terméketlen területek).

2 A KÁRPÁT-PANNON-TÉRSÉG

Térség		Települések (fő)		Domborzat (m)	
Bákk	Hegységi, dombos téj	BECS	> 1 000 000	2200	
Hanság	Síksági, medencei téj	WIEN	500 000 – 1 000 000	1800	
Jászág	Történelmi és néprajzi téj	Zágráb	250 000 – 500 000	1400	
		Pozsony	100 000 – 250 000	1000	
		Nagyvárad	50 000 – 100 000	800	
		Óruda	25 000 – 50 000	600	
		Subotica	10 000 – 25 000	400	
		BELGRÁD		200	
		BEGRÁD		100	
		Debrecen		0	

Magyarország Nemzeti Atlasza (MNA)

www.nemzetiatlasz.hu

<i>Szerkesztőbizottság</i>
Kocsis Károly (elnök)
Klinghammer István (tiszteletbeli elnök), Nemerkényi Zsombor (titkár),
Gercsák Gábor, Kincses Áron, Kovács Zoltán, Zentai László

<i>Kartográfiai Tanácsadó Bizottság</i>
Zentai László (elnök)
Bartos–Elekes Zsombor, Bottlik Zsolt, Buga László, Gede Máttyás, Gercsák Gábor,
Györffy János, Márton Máttyás, Orosz László, Török Zsolt Győző, Ungvári Zsuzsanna

MNA Természeti környezet kötet

2., átdolgozott kiadás

<i>Kötetszerkesztők</i>
Kocsis Károly (főszerkesztő), Gercsák Gábor, Horváth Gergely, Nemerkényi Zsombor

<i>Fejezetszerkesztők</i>
Bihari Zita, Brezsnýánszky Károly, Csorba Péter, Fazekas István, †Fekete Gábor, Gábris Gyula, Haas János, Horváth Gergely, †Kerényi Attila, Király Gergely, Kocsis Károly, Molnár Zsolt, Pásztor László, Schmidt András, †Schweitzer Ferenc, Szabó József, Tardy János, Timár Gábor, Túri Zoltán, Varga György (FTI), Varga György (OVF)

<i>Képszerkesztő</i>
Magyar Árpád

<i>Szakmai lektorok</i>
Bölöni János, Brezsnýánszky Károly, Dobróka Mihály, Keveiné Bárány Ilona, Konecsny Károly, Korsós Zoltán, Lóczy Dénes, Magyar Gábor, Mika János, Molnár V. Attila, Schmotzer András, Solt Anna, Szabó György, Szabó József, Szalai Zoltán

<i>Nyelvi lektor</i>
Kálóczy Katalin

<i>Borítóterv</i>
Mezei Gáspár – HUN-REN CSFK Földrajztudományi Intézet, Kuti Ildikó – Civertan Bt.

<i>Arculatterv, tipográfia</i>
Kuti Ildikó – Civertan Bt.

<i>Sokszorosítás</i>
Keskeny és Társai 2001 Kft. keskenynyomda.hu

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a mű bővített, illetve rövidített változatainak kiadási jogát is. A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül sem a teljes mű, sem annak valamely része semmiféle formában, semmiféle nyelven nem sokszorosítható és nem publikálható.
--

Felelős kiadó: Kiss László főigazgató
HUN-REN Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont, www.csfk.org
©CSFK Földrajztudományi Intézet, www.hungarian-geography.hu, Budapest, 2024

A kiadvány megjelenéséhez támogatást nyújtott: <p>Magyarország Kormánya</p> HUN-REN, Magyar Kutatási Hálózat Magyar Tudományos Akadémia

A kötet szerkesztésének lezárása: 2024. szeptember 20.

ISBN 978-963-9545-55-7ö
ISBN 978-963-9545-65-6

MAGYARORSZÁG NEMZETI ATLASZA

TERMÉSZETI KÖRNYEZET

Szerzők	GÁL NÓRA	MÓNUS PÉTER	TIRÁSZI ÁGNES
†ALFÖLDI LÁSZLÓ	GALSA ÁTTILA	NÁDOR ANNAMÁRIA	TÓTH GYÖRGY ISTVÁN
ÁSZALÓS RÉKA	†GERHÁTNÉ KERÉNYI JUDIT	†NAGYMAROSY ANDRÁS	TÓTH LÁSZLÓ
ÁDÁM SZILVIA	GOMBÁRNÉ FORGÁCS GIZELLA	NÉGYESI GÁBOR	TÖRÖK ÁKOS
ÁGOSTON BENCE	GYALOG LÁSZLÓ	NÉMETH ÁKOS	TÚRI ZOLTÁN
ÁRGAY ZOLTÁN	HAAS JÁNOS	NÉMETH CSABA	UDVARDY ORSOLYA
BABOLCSAI GYÖRGY	HASZPRA LÁSZLÓ	PAPP BEÁTA	VARGA BALÁZS
BAGI MÁRTA	HERCZEG ZOLTÁN	†PÁLFAI IMRE	VARGA GÁBOR
BALÁZS DÁVID	HOMOKINÉ UJVÁRY KATALIN	PÁSZTOR LÁSZLÓ	VARGA GYÖRGY (FTI)
BALLA DÁNIEL ZOLTÁN	HORVÁTH ÁKOS	PÁTZAY GYÖRGY	VARGA GYÖRGY (OVF)
BARÁZ CSABA	†HORVÁTH FERENC	†PÉCSI MÁRTON	VARGA ZOLTÁN
BARINA ZOLTÁN	HORVÁTH GERGELY	PINKE GYULA	VASS RÓBERT
BARLA ENIKŐ	ILLÉS GÁBOR	PIRKHOFFER ERVIN	VASVÁRI MÁRIA
BARTHA DÉNES	IVÁNYI KRISZTINA	PONGRÁCZ RITA	VATAI JÓZSEF
BARTHOLY JUDIT	KATONA GÁBOR	PRAKفالvi Péter	†VÁRALLYAY GYÖRGY
BARTOS-ELEKES ZSOMBOR	KERESKÉNYI ERIKA	PUTSAY MÁRIA	VÍKOR ZSUSZANNA
BATA TEODÓRA	†KERÉNYI ATTILA	RAPALA MIKLÓS	VOJTKÓ ANDRÁS
BEDE-FAZEKAS ÁKOS	KEVEY BALÁZS	ROTÁRNÉ SZALKAI ÁGNES	ZAGYVA TÜNDE ANDREA
BIHARI ZITA	KINCSES KRISZTINA	SCHAREK PÉTER	ZILAHÍ-SEBESS LÁSZLÓ
BIRÓ MARIANNA	KIRÁLY GERGELY	SCHMIDT ANDRÁS	†ZÓLYOMI BÁLINT
BOKOR VERONIKA	KISS GÁBOR	SCHMIDT DÁVID	ZSEMBERY ZITA
BORHIDI ATTILA	KOCSIS KÁROLY	SCHMOTZER ANDRÁS	
BÖLÖNI JÁNOS	KOLLÁNYI LÁSZLÓ	†SCHWEITZER FERENC	
BREZSNYÁNSZKY KÁROLY	KONKOLY-GYURÓ ÉVA	SÍKHEGYI FERENC	Vezető térképészek
BUDAI TAMÁS	KORBÉLY BARNABÁS	SOLT ANNA	AGÁRDI NORBERT
CZIGÁNY SZABOLCS	KOVÁCS GÁBOR	SOMODI IMELDA	KERESZTESI ZOLTÁN
CZÚCZ BÁLINT	KOVÁCS TAMÁS	SÜMEGI PÁL	KOCZÓ FANNI
CSEPREGI ISTVÁN	KOVÁCSNÉ BODOR PETRA	SZABÓ GYÖRGY	KOVÁCS ANIKÓ
CSIKY JÁNOS	KÖVÉR SZILVIA	SZABÓ JÓZSEF	MEZEI GÁSPÁR
CSIMA PÉTER	LAKATOS MÓNIKA	†SZABÓ MÁRIA	NEMERKÉNYI ZSOMBOR
CSORBA PÉTER	L’AUNÉ ÁGNES	SZABÓ PÉTER	SZABÓ RENÁTA
CSÜLLÖG GÁBOR	LÁZÁR ILDIKÓ	SZALAI JÓZSEF	
DANCZA ISTVÁN	LEELÖSSY ÁDÁM	SZALAY MIKLÓS	
DEBRECENI PÉTER	LEPESI NIKOLETT	SZARVAS IMRE	További térképészeti közreműködők
DOBOR LAURA	LESTÁK FERENC	SZEGEDI SÁNDOR	BAGAMÉRI GERGELY
DOBOS ENDRE	LÓCZY DÉNES	SZENTIVÁNYI ÁRPÁD	BALÁZS ÉVA
DOBÓ KRISTÓF	LÓKI JÓZSEF	SZEPESY GÁBOR	BARANCSUK ÁDÁM
EGRI CSABA	LÓKÖS LÁSZLÓ	SZÉPSZÓ GABRIELLA	BUTOR ZSANETT
FÁBIÁN SZABOLCS	MAGINECZ JÁNOS	SZILASSI PÉTER	GERTHEIS ANNA
FANCSIK TAMÁS	MAGYAR DONÁT	SZMORAD FERENC	GULYÁS ZOLTÁN
FARKAS EDIT	MAGYARI ENIKŐ	SZŐCS TEODÓRA	KISS RÉKA
FARKAS SÁNDOR	MALATINSZKY ÁKOS	SZÖVÉNYI GERGELY	SZIGETI CSABA
FAZEKAS ISTVÁN	MEGYERI BALÁZS	SZURDOKI ERZSÉBET	SZILÁDI JÓZSEF
†FEKETE GÁBOR	MESTER TAMÁS	TAHY ÁGNES	VESZELY ZSUSZANNA
FERENCZI ZITA	MEZŐSI GÁBOR	TAMÁS LÁSZLÓ	
FIALA KÁROLY	MICHÉLI ERIKA	TAR GYULA	
FODOR LÁSZLÓ	MIKESY GÁBOR	TARDY JÁNOS	Technikai munkatársak
FODOR NÁNDOR	MOLNÁR CSABA	TELBI SZ TAMÁS	LACZKÓ MARGIT
FRISNYÁK SÁNDOR	MOLNÁR V. ATTILA	TIBORCZ VIKTOR	MAGYAR ÁRPÁD
GÁBRIS GYULA	MOLNÁR ZSOLT	TIMÁR GÁBOR	